HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לחספניתא וחילופא סכנתא חלא לסיבורי (א) ומוניני לתעניתא וחילופא סכנתא תחלי וסיבורא סכנתא אישתא וסיבורא סכנתא כאיב עינא וסבורי סכנתא שני לדג דם שני לדם דג שלישי לו סכנתא ת"ר [א]המקיז דם לא יאכל חגב"ש לא חלב ולא גבינה ולא בצלים ולא שחלים אם אכל אמר אביי נייתי רביעתא דחלא ורביעתא דחמרא ונערבבינהו בהדי הדדי ונישתי וכי מפנה לא מפנה אלא למזרחה של עיר משום דקשה ריחא א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי אמר רבי אבא [ג]איסתומכא דליבא מאי אסותא מייתי כמונא כרוייא וניניא ואגדנא וציתרי [ג]ואבדתא לליבא בחמרא וסימנך [1]ויין ישמח לבב אנוש לרוחא במיא וסימנך [2]ורוח אלהים מרחפת על פני המים לכודא בשיכרא וסימנך [3]וכדה על שכמה רב אחא בריה דרבא שחיק להו לכולהו בהדי הדדי ושקיל ליה מלא חמש אצבעתיה ושתי ליה רב אשי שחיק כל חד וחד לחודיה ושקיל מלא אצבעיה רבתי ומלא אצבעיה זוטרתי אמר רב פפא אנא עבדי לכל הני ולא איתסאי עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי כוזא חדתא ומלייה מיא ורמי ביה תרוודא דדובשא דתלי לה בי כוכבי ולמחר אישתי עבדי הכי ואיתסאי [ד]תנו רבנן ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין יבישה [ה]וקיבת והרת ויותרת הכבד ויש אומרים אף דגים קטנים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה (ב) אלו הן [א]האוכל בשר שור [ו]שומן בשר צלי בשר ציפרים וביצה צלויה ושחלים ותגלחת ומרחץ וגבינה וכבד וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואין [ז]תנא דבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קשואין מפני שהן קשין לכל גופו של אדם כחרבות: ואין מסתפרין מהן בכל מקום: ת"ר (ח) [ב]ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו אמר מר ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה היכי דמי אי ברשות הרבים ל"ל מראה ואי ברשות היחיד כי רואה מאי הוי לעולם ברה"י וכיון דאיכא מראה מתחזי כאדם חשוב רב חנא בר ביזנא הוה מסתפר מעובד כוכבים בשבילי דנהרדעא א"ל חנא חנא יאי קועיך לזוגא אמר תיתי לי דעברי אדר"מ ואדרבנן לא עבר איהו דאמור רבנן ברה"ר ברה"י מי אמור והוא סבר שבילי דנהרדעא כיון דשכיחי רבים כרה"ר דמו: [ג]ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו: וכמה אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה [ד]שלשה אצבעות לכל רוח ורוח (ט)אמר רב חנינא בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיה אמר רב פפא מתני' ומתניתא רב מלכיה שמעתתא רב מלכיו וסימנא מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות:

מתני'

חוספניתא. סדקין שבפני האדם: **מוניני.** דגים קטנים: (ג) **סיבורי.** הקזת דם מכתפיים: **שני לדם דג.** אם הקיז דם היום אוכל דגים למחר: **שני לדג דם.** אכל ביום שלפני הקזה דגים: **חגב"ש.** חלב גבינה בצלים שחלים: **וכי מפנה.** מאן דאכל הני בתר הקזה ובא ליפנות חוץ לעיר לא יפנה (ד) למזרחה של עיר: [י]**משום דקשי ריח.** דברים הללו והרוח מביאתן לעיר: הכי גרסינן **לא יפנה אלא למזרחה של עיר.** שרוח מזרחית אינה חזקה כדתנן בלא יחפור (ב"ב דף כה.) אין עושין בורסקי אלא למזרחה של עיר ובמסכת ברכות (דף מ.) הישן למזרח גורנו דמו בראשו שרוח מערבית מביאה עליו ומסוכן הוא: **איסתומכא דליבא.** דופני בשר שתחת הלב והוא טרפשא. לישנא אחרינא תנוך שכנגד הלב שקורין ניבל"א ופעמים שנכפף לצד פנים ומעכב את הנשימה וזהו עיקר: **כמונא כרוייא.** (ה) כעין כף אגרוף[כ]: **ונינייא.** מינט"א: **אגדנא.** עשב מר הוא והוא מרובי"א לבן. לענה[ל] מתרגמינן גידין: **ציתרי.** שדריא"ה: **אבדתא.** איזוב: **לליבא בחמרא.** א] לאיסתומכא דליבא ישתה אלו ביין: **לרוחא.** לשחפת שמחמת רוח ישתה אלו במים: **לכודא.** חולי אשה יולדת ומצטננת על המשבר: **שכמה.** דומה תיבה זו לשכרא בשתי אותיות: **מלא חמש אצבעתיה.** מלא ידו: **מלא אצבע רבה ומלא אצבע זוטרתי.** שיכול לאחוז בזרת ואגודל יחד: **כוזא.** כלי קטן: **תרוודא.** מלא כף: **בי כוכבי.** תחת הכוכבים בחצר [מ]של בית: **ומי סיסין.** פוליו"ל יבש שורה במים ושותה: **והרת.** רחמה של בהמה: **ויותרת הכבד.** טרפשא דכבדא שקורין אייבר"ש: **במראה.** מירדויי"ר לראות אם מסתפר יפה באומנות וסבר העובד כוכבים כיון דקפיד אהכי חשוב הוא ומתיירא להורגו: **לבלוריתו.** שהוא מגדל לעבודת כוכבים שומט את ידו מקודם לכן שלשה אצבעות לכל רוח כדלקמן כדי שלא יהא מתקנה: **בשבילי דנהרדעא.** חוץ לעיר: **לזוגא.** לחתוך: **קועיך.** צוארך: **שבילי דנהרדעא.** שהם עוברים ושבים תדיר: **שפוד.** באין לדין במסכת ביצה [כח:]: **שפחות.** בכתובות באע"פ [סא:]: **גומות.** בנדה בבא סימן [נב.]. הני תלת שמעתא דרב מלכיו אמרינהו משמיה דרב אדא בר אהבה: **בלורית.** דהכא: **אפר מקלה.** דמכות פרק בתרא [כא.] לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית ככתובת קעקע. אפר מקלה אפר הכירה שקלוי ושרוף מאד ושחור ונראה ככתובת קעקע: **וגבינה.** הכא בפירקא (דף לה:) אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר: **מתניתין ומתניתא.** הנך דאיתמר אפירושא דמתני' וברייתא רב מלכיה והנך דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפירושא דמתנית' רב מלכיו: **מתני' מלכתא.** היא דמותבינן מינה לאמורא ורב (ו) מלכיה שמו דומה לנקבה: **מאי בינייהו.** בין רב פפא לרב חנינא: **איכא בינייהו שפחות.** דאוקי רב חנינא כרב מלכיו ורב פפא כרב מלכיה ומעייל אפר מקלה כרב מלכיו דהנך תלת שפוד ואפר מקלה וגומות שמעתא נינהו ולא אמתני' קיימא אבל שפחות א"ר מלכיה הלכה כר"א דאמר במשנתינו אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר (ז) בלורית דהכא אפירושא דמתניתא קאי דקתני לעיל שומט את ידו ואתי איהו לפרושי שיעורה וכן גבינה דקתני מתני' אלו דברים האסורים כו' אמרינן מפני מה אסרו גבינות העובדי כוכבי' ופי' רב מלכיה. [ט]והא דנקיט תלמודא איכא בינייהו שפחות ולא נקט שפוד ואפר מקלה אמילתיה דרב מלכיה דאתנח ביה רב פפא סימן נקט:

מתני'

שני לדג דם. והא דאמרינן בנדרים (דף נד:) אין מקיזין לא על העופות ולא על הדגים היינו לאלתר:

(ס) **אבל** לא בינו לבינו. פי' במקום שאין רגילין בני אדם כ"כ כי ההיא דרב חנא בשבילי דנהרדעא אבל ביחוד ממש לא איצטריך דתיפוק ליה אף בלא מסתפר אסור להתיחד עמהם משום שפיכות דמים וכן יש לפרש לעיל (דף כו.) גבי מניקה: **המסתפר** מעובד כוכבים רואה במראה. תניא בתוספתא פ"ג ובירושלמי דפירקין ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה מן הכותי אין רואה במראה פי' לפי שאינם חשודים על שפיכות דמים (ח) התירו של בית ר"ג שיהו רואין במראה פי' אף מן הכותי מפני שהיו זקוקין למלכות משמע שאסור לאיש לראות במראה ונראה כי הטעם משום לא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגם לא יתקן גבר בתיקוני אתתא והא [ע](דתנן) בפ' שואל (שבת דף קמט.) אין רואין במראה בשבת ומפרש בגמרא במראה של מתכת מפני שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלות ומשמע דוקא בשבת הא בחול שרי התם באשה איירי ואדם לאו דוקא דאיש אסור בכל ענין וכן משמע בירושלמי דמפרש טעמא דאין רואין במראה דפעמים שהאשה רואה נימא אחת לבנה ותולשה ובאה לידי חיוב חטאת ומסיים בה והאיש אף בחול אסור שאינו דרך כבוד ג' דברים התירו לבית רבי שיהו רואין במראה ושיהו מספרים קומי ושילמדו לבניהם חכמת יון שהם זקוקין למלכות ואין לדחות דהא דקאמרי אף בחול אסור קאי אהסרת נימין דלקט לבנות מתוך שחורות דה"נ אמרינן פרק המצניע (שם דף צד:) המלקט לבנות מתוך שחורות אפי' אחת בשבת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש דהא מדקא מייתי עלה התירו לבית רבי לראות במראה משמע דהא דאסור בחול לראות במראה הוא ומיהו אינו אסור כ"א להתנאות דעבר משום לא ילבש גבר אבל להסתפר ולגלח ולראות במראה שלא יחבל בעצמו או משום מיחוש עינים ודאי מותר ובוחן לבות הוא יודע והלכה למעשה דאסור להסתפר מעובד כוכבים אלא אם כן רואה (ט) ואפילו ברשות הרבים מדקא אמר רב חנא תיתי לי דעברי אדרבי מאיר ודוקא בתער דשכיח ביה היזקא בקל אבל במספרים לא שכיח בהו היזקא שרי אם יש עמו אחר:

יין

מסורת הש"ס

א) [נדרים נד: ע"ש היטב], ב) [בערוך וברב אלפס איתא איסטומכא], ג) [בערוך איתא ואברתא עיין שבת קכח.], ד) [ברכות מד: מ:], ה) [בס"א: וקיבה], ו) [כלומר חלב טהור או שומן של עופות ודגים ואלא שומן הוא ענין בפ"ע והלכך שפיר קא חשיב עשרה דברים וכו'], ז) [לעיל יא.], ח) [תוספ' פ"ג ה"א], ט) ביצה כח: כתובות סא: מכות כא. נדה נב., י) [נ"ל אחר ד"ה הכי], כ) בס"א במקום כה"ד: כמון מלא אגרו"ס, ל) [איכה ג], מ) [בדפו"י שלא בבית], נ) אי נמי הא כצ"ל ל"ס, ס) זה הדבור שייך במתני', ע) [נ"ל דתניא],

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה לליבא בחמרא. לאיסטומכא דליבא כצ"ל:

◆

לעזי רש"י

ניבל"א [ליול"א]. ענבל
איגרום (בס"א). חמיצות.
מינט"א. מנתה (צמח).
מרובי"א. מרווה, מרוביון (מין צמח).
שדריא"ה. צתרה (צמח).
פוליו"ל. סוג של נענה.
אייבר"ש [איברי"ש]. סרעפת.
מירדויי"ר [מירידוי"ר]. ראי.

◆

מוסף רש"י

מקלה. שמעתא היא, דלאו אמתני' קאי אלא מילתא באנפי נפשה קאמר אסור לו לאדם כו' (שם). **וגבינה.** דקתני במשנה וגבינות בית אונייקי ובעי בגמ' מ"ט א"ר מלכיה א"ר אדא בר אהבה מפני שמחליקין כו', והיינו משנה דאמתני' קאי (שם). **מתני' ומתניתא.** אסימנא דרב מלכיו פליג, דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא, דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו, אבל שמעתתא דאמר ברב מלכיו מודינא לך (כתובות סא:). רב פפא אסימנא דרב מלכיא קאי לגרועי מיניה שפחות, דכולהו מתני' רב מלכיא אמרינהו, כלומר משנה דשפחות דאוקמת כרב מלכיו רב מלכיא אמרה, ומתניתא דקאמר לאו דוקא, אלא בסימנא דרב מלכיו ליכא מתני', ושמעתתא רב מלכיו, ומה שנשאר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמרינהו, והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי (מכות כא.) ורב פפא מחליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב.). **וסימנא.** שלא תחליף בגירסא, **מתניתא מלכתא.** לגבי שמעתא הויא מתניתא מלכתא, דהא מינה מותבינן תיובתא לשמעתא, וסימניך מלכיא לשון נקבה, אבל מלכיו לשון זכר (כתובות סא:). משניות וברייתות עיקר הן, והיינו סימן מי שסמו דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתניתא דהוו נמי לשון נקבה אליביה, והיינו רב מלכיא שסמו דומה לנקבה, ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות, והיינו משניות וברייתות שהן עיקר ולא שמעתות (מכות כא.). **איכא בינייהו שפחות.** דמתניתין היא ומשות ליה ברב מלכיו לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלכיא אמר פירושן, אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו (ביצה כח:).

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה [ט] טו:
מט ב מיי' פי"ב מהל' רוצח הלכה יא סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קנו סעיף א ובהג"ה סעיף ג:
נ ג ד מיי' פי"א מהל' עבודת כוכבים הלכה ב סמג לאוין נ טוש"ע י"ד סי' קנו סעיף ג:

◆

תורה אור השלם

1. וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו
2. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם: בראשית א ב
3. וַיְהִי הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל שִׁכְמָהּ: בראשית כד טו

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומוניני לתעניתא. נ"ב וכן בסנהדרין סוף דף מ"ט: **(ב)** שם ואלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי וכו' וכבד. נ"ב בפרק הרואה בדף נז לא קא חשיב כבד ומכניס במקומו חלב וע"ש: **(ג)** רש"י ד"ה סיבורי נ"ל קודם ד"ה מוניני: **(ד)** ד"ה וכי מפנה וכו' לא יפנה אלא למזרחה: **(ה)** ד"ה כמונא כרוייא כמון כף אגרוף. נ"ב נראה דרש"י ז"ל מפרש כרוייא מלשון דגורין שהוא תרגומו של חמרים חמרים ותרגום ירושלמי כרוין כרוין אבל הערוך גורס כרויא וכמונא נראה לפי גירסא זו שכרויא הוא מין עשב: **(ו)** ד"ה מתניתין מלכתא וכו' ור' מלכיא שמו: **(ז)** ד"ה איכא בינייהו וכו' בצמר וכן בלורית: **(ח)** תוספות ד"ה המסתפר וכו' על שפיכות דמים ואי תימא של בית ר"ג: **(ט)** בא"ד אא"כ רואה במראה ואפילו:

◆

רבינו חננאל

מי שהקיז דם חסא בחומץ מועיל לו ומי דגים קטנים ליושב בתענית דמחזקין הגוף וחילופא סכנה מי שהקיז דם ויאכל שחליים סכנה. וכן מי שיש בו אישתא צמירתא פי' אש של עצמות והקיז דם סכנה וכן מי שיש בו כאב עין והקיז דם סכנה כשהקיז דם יאכל ביום השני דג וכן מי שאכל היום דג יקיז דם למחר ריבדא דכוסילתא ריבדא הן השרוטות ששורט הגרע בצוארו של אדם ומוצץ הדם בכוסילתא שם אותו הכלי שמוצץ שמו כוסילתא: **ת"ר** המקיז דם לא יאכל חלב ולא גבינה ולא ביצים ולא שחלים ואם אכל אמר אביי נייתי רביעתא דחמרא כו'. א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי א"ר אבהו אסטומכא דליבא פי' אסטומכא בלשון ערבי אלמעדה: ת"ר ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה. ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין יבש וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים שמפרין ומרבין זרע ומברין כל גופו של אדם: **ת"ר** עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי צפורים ביצה צלויה שחלים תגלחת מרחץ וכבד וגבינה וי"א אף אגוזים וקשואין: **מתני'** ואין מסתפרין מן העובד כוכבים בכל מקום דברי ר"מ וחכ"א ברה"ר מותר ת"ר ישראל המסתפר מן העובד כוכבים ברה"י רואה במראה ואינו חושש מ"ט כיון דרואה במראה כמדומה העובד כוכבים שהוא אדם חשוב ומתיירא ליגע בו. פי' [א] קועף ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו. פי' בלוריתו מקום בראש שמגלחין אותו הכומרים לעבודת כוכבים. וכמה מקום שומט את ידו. אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה ג' אצבעות לכל רוח ורוח וקי"ל דהא שמעתתא דרב מלכיה היא דגרסי' שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיה רב פפא אמר מתני' ומתניתא רב מלכיה כו' וכבר פירשנוהו בכתובות ובכמה מקומות לפיכך לא הארכנו בכאן פי' שפוד ביום טוב שפחות בכתובות גומות בנדה

א) נראה דל"ל פי' קועך גרון וכן הוא בערוך ערך קע.